

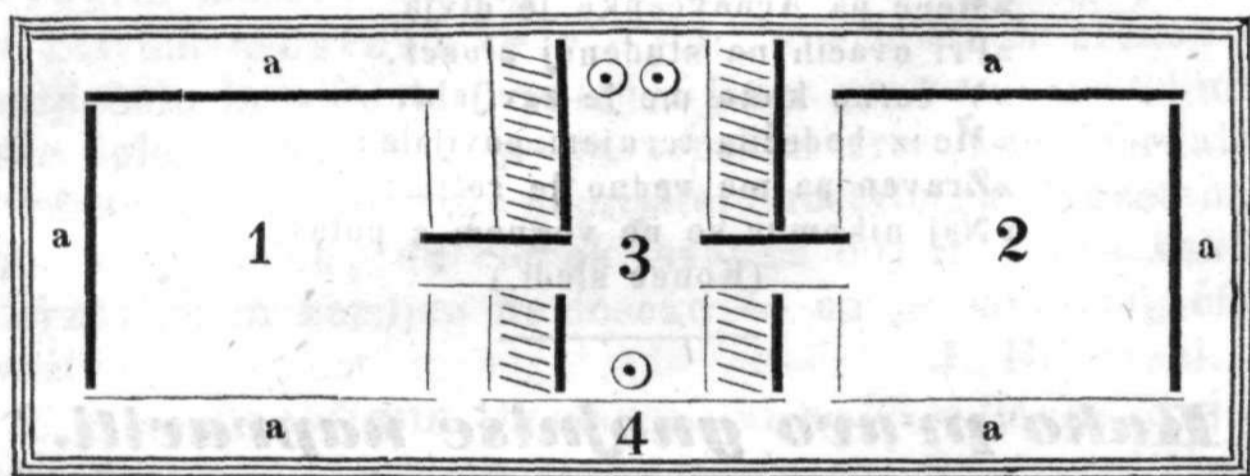
močnejši gnoj in da nar več zda, bo pri kmetijstvu toliko opravil, kakor žaba pri lešnjeku.

Umen kmetovavec si prizadeva, gnojnico, kar je nar več mogoče, spravljati, množiti in jo k pridu obrniti.

To doseči, si napravi gnojniše na dvorišu ali kjer si bodi tako, da ni pod kapam ali preveč na soncu. Če se presilnemu soncu ne moreš drugač ubraniti, postavi nekatere košate drevesa blizu gnojniša, pa se vé da ne s koreninami v gnojniše.

Gnojniše naj bo blizu hleva, kteriga, če ga novo zidaš, tako napravi, da bo gnojnica, ki se podolgama hleva pod pokriti grabniček steka, po grabnu, tudi pokritim, naravnost iz hleva v gnojnično jamo tékla. Če ne moreš tega tako napraviti, delaj tako, da ti saj iz gnojniša nič gnojnice ne uide. To se pa takole naredi:

Napravi si gnojniše na imenovanim pravim mestu; razdeli vés prostor, ako imaš veliko gnojniše, v 2 polovici za 2 gnojni jami, kakor ti zdolej podoba kaže, kjer številki 1 in 2 kažeta ta dva razdelka. V sredi tako na dvoje razdeljeniga gnojniša je jama za gnojnico, ki jo številka 3 kaže.

Gnojniše naj bo kakošna 2 čevlja ponižano v tla; jama za gnojnico med njima se pa napravi še za 2 ali 3 čevlje nižji obzidana ali z ilovco zabita; od gnojniša gré na vsaki strani pokrit graben v jamo, v katero se gnojnica odceja. Potrebno je, da je gnojnična jama zakrita, da se amonjak, to je, tista stvar, ki nam iz gnoja ali gnojnice nar bolj v nos vdari in ki je nar boljidel gnojnice, ne izduši — in da tudi kakošna živina noter ne pade.

Kjer je številka 4, se zamore tudi vlák (pumpa) napraviti, po katerim se da gnojnica lahko po gnojnišu spet polivati, ako je kmetovavec noče s kakim korcam zajemati in vùn spravljati.

Kjer je številka 5, se da sekret (serilnik) prav dobro napraviti, da se nar močnejši človeška serja in scavnica naravnost zmeša z gnojnico.

Kakor čerke *a* kažejo, naj se gnojniše krog in krog primerno obzida.

Kdor koli si je gnojniše tako napravil, — smo že v 1. tečaji Novic brali — si s polivanjem gnojnice lahko pomaga, če je gnoj presuh, da ne trohni; dosti tečnejšiga pa si napravi, kakor je scer brez polivanja, posebno če ga vselej, kadar gnoj na kúp spravlja, gladko poravná in, kakor je bilo tudi v poslednjim listu priporočeno, 4 do 5 pavcov na debelo s perstjó ali cestnim blatam, ali z zidno šuto pokrije, na to spet gnoja dene in tako naprej. Tak gnoj tudi zlasti na travnikih dolgo zaleže.

Kar gnojnice v jamo odteče in se je za polivanje gnojniša ne porabi, se zna v jeseni v sodcu po pustih njivah in travnikih polit; tode če je premočna, se ji more nekoliko vode priliti; ako se pa polije gnojnica konec zime, ko še kaj snega po travnikah ali njivah leži, ni treba zalivanja z vodo.

Kdor si pa hoče tolikanj prizadeti, da kúp zemlje, bodi na vertu, njivi ali travniku v podobi

liva ali lija napravi, in gnojnice va-nj pripelje več ali manj, kakor je liv veči ali manjši, — potem pa od strani zemlje toliko v gnojnico nameče, da je vsa popita, in čez kake dni ta kup razmeče, se bo v kratkim čudil, kaj gnojnica zamore, in več let bo videl, koliko ona zda.

Kmetovavci! tovarši! zdramite se, če si hočete sami sebi dobro. Jože Kmetičar.

Kako so v starih časih živino varovali.

Spisal Uršič.

Živina nam je tako dobrotna, da bi brez nje celò ljudstva obstati ne mogle.

Ko so blagi in miloserčni ljudje spoznali, kako nehvaležno in gerdo je terpinčenje žival, so se v poslednjih časih že v več krajih in deželah lepe družbe zoper tako terpinčenje vstanovile, in že tudi pri nas so se pričele. Take lepe naprave, ki so živino varovale, ter ljudém z živino usmiljeno ravnati ukazovale, so bile pa že dolgo popred, že v silno davnih časih vpeljane. Poglejmo v te čase nazaj!

Že v starih starih časih je zapovedal nek Triptolem, da se z živino ne smé sovražno ravnati. Ukazano je bilo, kakor Plutarh pové, da se morajo ljudje s tem, da so z živino usmiljeni, tudi med seboj priljudnosti vaditi. Herodot (rojen 484 l. pr. Kr.) starim Egipčanam v II. 65. takole piše: „Egipt nima veliko žival. Vse živali pa, ktere so, se morajo v čisljih imeti. Nekaj od teh živi med ljudmi, nekaj ne. Vsak pa, kateri bi ktero teh žival prostovoljno pokončal, bo umorjen. Duhovni bodo kazni razsodili. Če pa kdo kakiga veliciga tiča, postavim, jastroba umori, naj si bo prostovoljno ali ne, mora brez usmiljenja umreti.“ — Pri Rimcih je bilo nekđaj prav ostro prepovedano kakiga delavniga vola pobiti. Aelianove bukve pravijo v I. 14, da so imeli vseskozi to navado, da nobeniga vola, ki je bil že v plug ali voz uprežen, niso smeli umoriti in tudi darovati ne, zato ker je na polju delal, in tako vse dela s človekam delil. — Varov II. 5 pravi: „Vol je človekov družbenik na polji in služitelj božji.“ Tudi Kolumela pravi v VI., da so stari ljudje svojo delavno živino toliko obrajtali, kakor svoje med seboj in če je kdo kakiga vola zaklal, je bil ravno tolik razbojnik, kot ta, ki je mestjana ubil. Tudi pse je bilo zapovedano spoštovati, posebno tiste, ki so slepce vodili. Bil je nek Ksenokrat, Platov učenec, kateri je tudi do ptičev zlo usmiljen bil. Enkrat je sedel pod milim nebam, kar priletí k njemu vrabec, ki ga je jastrob podil. Z velikim veseljem ga je sprejel in k sebi vzal, in kadar že sovražnika ni bilo nikjer več viditi, ga je zopet izpustil, ter se zagotovil, da pribežnika nikoli izdajal ne bo. — Od cesarja Domicjana piše Sveton v IX., da se je ta miloserčni kralj tako bal kri prelivati, da je na zadnje celò vole klati in darovati prepovedati hotel. Plutarh piše dalej: „Vidim, da je človeško serce kot veliko in prostorno polje. Usmiljen človek ne ravná samo s človekam pravično in postavno, ampak prava priljudnost se širi in seže celò do neumne živali.“ — Naročeno je bilo nekđaj starim in poštenim možem, da so za odsluženo in betežno živino, posebno tudi za stare pse itd. lepo skerbili. — A teneško ljudstvo je vse tiste tovarne živinčeta, ki so pri zidanji Minerviniga tempeljna posebno pridno delale,

pustilo prosto na pašo hoditi. Primerilo se je, da je enkrat ena teh tovornic nazaj k tempeljnu prišla, in spredej in zadej pri svojih napreženih tovaršicah skakala, kakor bi jih bila hotla tolažiti in k delu priganjati. Ljudje, ki so to vidili, so sklenili to tovornico iz občinske denarnice dobro preživiti in do smerti preskerbeti.

(Konec sledi).

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Za narodno horvaško igrališče se je koj perve dni, potem ko je Jelačić ban poziv o tej zadevi izdal, 6725 fl. nabralo. Naj več so podpisali ban sam in bratje Vranicani, namreč po 1000 gold., in za temi škof Strossmajer 500 fl.

* Cena Kristiade se je postavila na 1 fl. 20 kr.

* Cena Drobničevega slovnika, ktere ga je že 30 pól natisnjenega, ostane pri starem, namreč 2 fl. 30 kr.

* Društvo za jugoslavensko zgodovino v Zagrebu je v seji 10. t. m. sklenulo veliki zbor na 2. februarja sklicati, in podružnice društva po horvaških mestih napraviti.

* Pater Geršković iz Kerškega otoka piše društvu za jugoslavensko zgodovino, da je v samostanu Marie Glavotoka shranjena zgodovina rimskih cesarjev natisnjena z glagolitiškimi čerkami in prevod listov in evangelij sv. pisma.

* Matica česka ima zdaj 3690 udov. V preteklem letu jih je na novo pristopilo 502. Letos pa so do zdaj štirje novi udje pristopili. Dohodek matice mesca decembra je znesel 5498 fl.

* V tiskarnici Fr. Župana v Zagrebu bo prišel še v prvi polovici tekočega leta popolni „nemačko-hrvački rečnik“ po najboljih tiskanih in mnogih rokopisnih izdelkih sestavljen od Bogoslava Šuleka. Obsegel bo ta rečnik na kakih 40 drobno tiskanih velikih pólah službene, bogoslovne, pravoslovne, trgovačke, prirodoslovne in v obče znanstvene izraze. Kdor se hoče na-nj naročiti, se mora do poslednjega marca t. l. oglasiti in predplačati 3 fl. 30 kr. Pozneje se bo cena povišala.

* Petrograški knjigar Smirdin se je že pred več leti namenil izdati zbirko iz vsih imenitnih ruskih pisateljev pod naslovom: „Polnoje sobranije sočinenij ruskih avtorov“. Ta zbirka obstoji iz 30 zvezkov. — Vsi ruski časopisi naznanujejo, da je Smirdin zdaj začel izdavat Karamzinovo zgodovino Ruskega v desetih zvezkih. Vsak zvezek velja 1 rubelj, celo delo tedaj 10 rubljev. — „Severna Pčela“ pravi, da je ruski minister uka izročil zgorej imenovano zbirko ruski carici.

* V Poznanju bo te dni prišlo na svitlo imenitno poljsko delo: „Historyi Powszechnéj dla mlodzieży“ od Kazimira Blociszewskega.

* „Slovenske Pohladi“ naznanijo, da bo tudi letos prišel na svitlo almanach „Nitra“, ktere ga je dozdej vse hvalilo. Naročnina na „Nitro“ zneze 1 fl., in se pošilja vredništvu „slovenskih pohladov“.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Vojvodine se piše v Terzaški časnik 16. t. m. „Tudi tukaj se je od tistega časa, ko je bil feldml. grof Coronini na Dunaj k cesarju poklican, veselo upa-

nje oživilo, da bo vojvodina samasvoja ostala. Scer pa se rodoljubi željno ozirajo na Dalmatinsko in na misel jim hodijo obljuje patriarha v Sebeniki, da si bo prizadeval, serbsko narodovnost in njih véro v ti deželi po svoji moči podpirati. Kdor se ni tega sam prepričal, bo komaj verjel, kakošna silna moč je vez vére med Serbi, ki še prekosí občutje narodovnosti. Serb je z dušo in telesom na orientalski obred navezan, in patriarhalno čeravno ubožno življenje njegoviga pôpa mu je drago v sercu. — V knežii Serbski, sosebno v Belogradu, imajo še vedno o občjeslovanskem jeziku opraviti in zlasti se ondašnje slovstveno društvo pridno pomenkva o Vukovem pravopisu. Koliko truda si je prizadeval visoko učeni Vuk Štefanović, da je zamogel le boljši pravopis pri Serbih vpeljati! Občjemu zedinjenju se bojo pa mende Serbi nar neraji vdali, ker jim je stara cirilica šveta reč, — drugim slovanskim narodom pa je latinska pisava veliko prijetniši; in že o tem bo močna zavera občjeslovanskega jezika. Pri vsem tem pa je na Serbskem mogočna stranka, ktera podpera književno zedinjenje Slovanov in deloma je prizadetje to tudi v Belogradu. Učene društva se na vso moč trudijo, Vukovi pravopis obče vpeljati. — V Temešvaru je zapovedalo deželno poglavarstvo, da naj se nedelje in prazniki natanjko po zapovedi praznujejo, in da naj rokodelski učenci pridno v nedeljske šole hodijo.

Iz Siska se od 18. t. m. piše, da se je od 11. tega mesca noter do 18. pšenice 9000 vagánov (mecnov) po 60 do 68 grošev, — soršice 2400 vag. od 46²/₃ do 48 grošev, — 3000 vag. koruze po 47—48 grošev, nekaj nove turške sorte pa po 46 groš., — 4000 vag. ječména po 36—40 grošev, — 2000 vag. prosá po 48 groš., — 6000 vag. ovsa po 28—29 groš. prodalo na vse strani; prodaje je počasama več, in ker se kmetovavci bojé, da bi mehko vreme, ki je nastopilo, za ozimino utegnulo slabo biti, ni pričakovati, da bi cena nižji šla. Vožnja po vodi je popolnoma odperta.

Iz Štajarskega. Dokler je še bilo horvaškega in ogerskega tabaka dobiti, so ga prosti — in še drugi — ljudje radi in lahko pri tihotapcih dober kup kupovali. Kar pa takega tabaka ni več dobiti, so si drugega zmislili. Mesto tabaka kadijo namreč zdaj manj premožni in posebno hlapci po mnogih nemških krajih tabak iz deteljčnega reclovja, višnjevca listja in koruznega kolcovja, kateri je, prě, prav ugoden in sladek in ktere ga si ob svojem času cele navle nasušijo. Po ti kaji gré pa živinska krma in stelja v dim! Ž.

Iz Ljubljane. Na somnji v Ljubljani v pondeljek je bilo toliko ljudi, da že dolgo ne toliko; kramarji so dobro prodajali. Goveje živine je bilo sila veliko na prodaj, pa veliko so je neprodane domú gnali, ker zunaj Lahov ni bilo veliko kupca; kupcam je bila predraga, prodajavcam pa predober kup; par volov s 6 centi in pol so ceni po 125 fl., s 7 centi in 20 funtov po 145 fl., z 8 centi 48 funtov po 190 fl. itd. Kónj je bilo tudi veliko, cena srednja; zopet smo slišali glasne pritožbe, da ni bolj nerodniga somniša, kakor je ta za konjski somenj. — Mnogohvaljeni nadzornik tudi gimnazialnih šol na Krajnskem gosp. Fr. Riegler iz Gradca je ta teden v Ljubljani. — Knezo-škof Ljubljanski so razpisali prošnjo do duhovšine in vsih Krajncov za pripomoč, da bi se v Novim mestu zraven dozdejnih 6 klasov gimnazia še 2, in tako višji gimnazii popolnoma napraviti mogel. Iz imenovaniga razglasa povzamemo sledeče: Novo mesto je podpisalo v ta namen 1500 fl. in bo v zidarski pripravi in delavcih še toliko pripomoglo, da se tudi to zamore na 1500 fl. ceniti, knezo-škof so darovali 1000 fl.; vse to skup znese 4000 fl.; ker pa

dobro napraviti, naj, preden drevje vsadi, prevdari kraj, njegovo légo in zemljo, da bo vsimu temu primerne drevesa zasadil. Jabelčne in hrušove drevesa imajo rade močno zemljo bolj ilovnato kakor pešeno; češnje in višnje se dobro sponašajo tudi na bolj kamnitni zemlji in visocih goratih krajih. Češpljam in slivam posebno tekne vlažna (mokrotna) zemlja. Večidel so pa okoljšine take, da si zamore kmet več sort sadniga drevja zasaditi. Ako zemljiše k temu kakošne poprave potrebuje, se da to z globokejem prekopanjem in zrahlanjem zemlje doseči; mokri kraji se morajo po grabnih na suho djati.

Postavijo naj se pa drevesa v lepi razmeri, tako da po troje dreves vselej leporedno na tri vogle stoji in vsako drevó od družiga na takim vertu po 30 čevljev narazen pride. Med velike verste naj se še češplje posade, ktere o 25—30 letih svojo rodovitnost dokončajo in se posekajo. Tako umno zasadiše se bo posestniku dobro splačalo.

Mesta, kamor ima drevje priti, in jame, v ktere se postavijo, naj se skopajo vselej pred zimo, da se zemlja po zmerzlíni zrahlja in tudi od spodaj dobro mokrote napije.

Velikost jam se ravná po različnosti zemlje in po različnosti drevja, ki ga sadite. Ondi, kjer je zemlja globoko skoz in skoz enaka, so jame za drevesa pèškatiga sadja dovolj velike, če so 3—4 čevlje široke in 2 ali 2 čevlja in pol globoke. Ondi pa, kjer je spodnja zemlja ilovnata ali kamnita, morajo biti širji in globokeji, namreč 5—6 čevljev široke in 3—4 čevlje globoke. Češplje in slive ne potrebujejo tako širokih in tudi ne tako globocih jam. — Za sajenje vsiga sadniga drevja je po nar več skušnjah spomlad (vigred) nar bolji čas. Ko so bile drevesa pri korenini in na veršicu (kroni) primerno porezane, se postavijo s korenino nekaj časa v vodo; med tem se na dno jame nekaj rušine položi. Po tem se vsadi drevó, in korenike s dopeljano dobro zemljo ali mešanico skerbno pokrijejo; na to pa pride vsa druga perst tako, da je nekoliko višji okoli drevesa kakor so tla zraven, in da je ta homček proti deblu drevesa enmalo vglobljen, da o zalivanju ali dežju voda ondi enmalo zastajati zamore.

Priveže se pa drevó nar bolje na dva kola, ki sta za 2 čevlja od drevesa, kakor navadno v tistem kraji sapa (veter) vleče, si nasprot postavljena in tako v zemljo zabita, da sta še za 5 čevljev nad zemljo. Drevó se s spleteno slamo ali verbami h kolama priveže. (Dalje sledi.)

Za prijatle mladine in sadjoreje kaj.

Ni davno, kar mi je dragi prijatelj in skerbni učitelj med drugimi tudi tole pisal: „V sadjoreji le po malim napredujemo. Otroci res pridno peške sadijo; pa kaj to pomaga, ker takrat, ko bi bilo treba drevesca presaditi, vse opustijo, ker nekterim prostora manjka. Temu v okom priti, sim sklenil sadjorejsko društvo osnovati, per katerim bi se zamoglo 120 družnikov vdeležiti. Ko sim to misel nedeljskim učencam razodel, so se z veseljem vsi za družnike oglasili. Vsak družnik bo plačal za vse leta 6 krajcarjev; s tem denarjem se bo najemšina (štant) v najem vzete njive odrajtala. Za obdelovanje in ograjo pa bodo družniki s svojimi rokami skerbili, de se kaj navadijo. Kader bodo vse tam požlahtnjene drevesca za presediti pripravne, se bodo med družnike enako razdelile.“

Koliko zamore tisti, kteri z veseljem dela in kteri vé, zakaj de je? V nedeljski šoli, kjer se to (slava učitelju!) godí, je okoli 140 učencov (učenke so posebej), in ti učenci so v dveh dolinah, eni dopoldan, drugi popoldan; to se vé, de so med njimi že čez 24 let stari, pa pametni, pridni, pošteni fantje. Hvala jim!

Duhovni in svetovni učitelji! ali ni namén šole, mladost časno in večno osrečiti? Ali bi ne bilo tedaj prav dobro in potrebno, de bi se tudi v taccih rečéh ukaželjna mladost vadila? Ali bi ne bilo prav in dobro, de bi tisto rabotno (mechanisch) spraševanje, ktero duha mori, v djansko spremeni in vse bolj mikavno napravili in tako, de bi bilo za življenje koristno!

Kako so v starih časih živino varovali.

(Konec.)

Pozneje govori Plutarh od kralja Aleksandra tudi takole: Nek prosták je gnal osla, ki je bil s kraljevimi dragotami, in z živim zlatam teško teško obložen. Ko uboga žival zavoljo prevelike teže že več naprej ne more, dobroserčni človek sam vso težo prevzame ter jo nese naprej. Ko ga kralj zlo spehaniga in utrudeniga priti vidi, je bil toliko ginjen, da mu je celo breme, vso dragotino in zlatino, kar je je nesel, podaril, in ga tako za njegovo miloserčno in usmiljeno obnašo z ubogo živino bogato poplačal. — Terpinčenje ali mučenje žival je bilo pa tudi že nekđaj ostro pokorjeno. Nek Kvintilian pové v V. 9, da je bil hudoben fantalin, ki je prepelici oči iztaknil, k smerti obsojen. Fantalin je namreč s to hudobijo pokazal, da ima pokaženo in neusmiljeno serce, ter se je bilo bati, da bi v poznejih letih iz tega še kaj hušiga ne sledilo. — Tudi Plutarh piše, da so človeka, ki je živimu jagnjetu kožo oderl, strašno kaznovali, in ko je enkrat nekdo pevalico umoril, je bil zavoljo tega brez daljniga preiskovanja nagloma k smerti obsojen, akoravno se je pričalo, da ni tega prostovoljno storil. Tako tudi piše Plini v VIII. 46., da je bil nek kmetovavec, ki je zavoljo nezmerne gostoljubnosti vola zaklal, zato iz dezele sognan. — Spartanci so imeli nehvaležnost za naj večí hudobijo. V mestu na posebnim kraji so postavili zavoljo tega zvon, in kadar je ta zvon zaklenkal, so priderli vsi mestjani skup, da so hudobneža, ki se je zoper nehvaležnost pregrešil, kaznovali. Prigodilo se je, da je nek gospodar svojiga že dosluženiga konja iz hiše spodil; kljuše je homodrало in homodrало okoli tako dolgo, da je tudi po nevédoma do tistiga zvonca prišlo. Tukaj se je hotlo pri zvonovi vervi prav pripravno malo podergniti, in tako je zvon zapel. Vsi mestjani, ki so zvon slišali, so priderli skup, in ko so tukaj vidili, da je izstradani konj po pravici in prav po višji naklučbi za pomoč in varstvo v svoji sili prosil, so hitro planili v hišo neusmiljeniga nehvaležnika in so ga pri tej priči s kamni posuli. — Tudi v sv. pismu stoji na več krajih, da se živina ne smé hudo imeti. Tako je zapisano med drugim tudi v prip. 12, 10: „Pravični se usmili svoje živine, serce hudobneža pak je neusmiljeno“. Sirah 8, 14. — „Imaš živino, čuj nad njo“. Mojz. 5. 22. 4. — „Če vidiš, da je vol ali osel tvojiga brata na poti padel, ne hodi naprej, ampak pomagaj mu kviško“. — Mojz. 2. 23. 4. 5. „Če najdeš na poti, na drevji, ali na tléh ptiče gnjezdo, in starko na jajcicah, ali na mladih sedeti, ne jemli jajcic, ne mladičev.“

s starko vred, ampak pusti jo preč zleteti, da bo tebi dobro, in dolgo živiš“.

Tako so se že nekdanji ljudje spoznali, da je živina človeku velika dobrota in da se ž-njo ima usmiljeno ravnati. Bog daj, da bi se v sedanjih časih živini vendar hujše ne godilo, kakor nekdanj v sirovih časih! —

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Znani poljski kipar, gospod Korneli Szlegel se je vernul iz vshodnih krajev, kjer je po Turškem in Gerškem popotoval. Šaboj je prinesel mnogo obrazov slavnih oseb, kolikor jih je mogel na svoji poti dobiti.

* Na praškem vseučilišču se uči 30 pravoslavni predmetov, 26 po nemško in 4 po česko. Na filozofski fakultati se uči 63 različnih stvari, 10 po česki, 53 po nemški; v lekarski 43, po česki 3; bogoslovje se uči v 20 predmetih, 4 se razlagajo v českem jeziku. Pravoslavcev je 721, učencev filozofske fakultate 84, lekarske 312, bogoslovcev 160, vsih učencev visokih šol skupej 1524.

* V Vilni je prišlo na stroške Rafalovića na svitlo zgodovinsko delo: „Pamietniki o davnej Polsce z czasów Zygmunta Augusta“.

* Te dni je prišel prvi zvezek rastlinoznanstva pod naslovom: „Domaće biljoslovje hervatsko-slavonsko-sriemsko za javno i osobno podučavanje Jos. Veselića v Novem Sadu na svitlo (Einheimische Kroatisch-Slavonisch-Syrmische Botanik für den öffentlichen und Privatunterricht). Z radostjo pozdravimo to knjižico, in to toliko bolj, ker nam je znamnje, da so se naši južni bratje tudi podali na polje koristnih in za omiko naroda potrebnih znanost. Prebravši prvi zvezek, ki v vprašanjih in odgovorih razklada občji del rastlinoznanstva, moramo še to opomniti, da je gospod pisatelj tudi srečen bil o umetniških izrazih, ktere je večidel iz naroda vzel, druge pa, kterih med narodam ni najdel, sam večidel prav umetno stvaril; povsod je tudi botaniške nemške izraze dostavil. Priporočimo živo te bukvice vsacemu rodoljubu, posebno prijatlom rastlinoznanstva in učiteljem, ker so bukvice kakor nalašč za šolo pripravne in tako umevne, da se bo iz njih gotovo vsak otrok, ako jih kolikaj prebira, mnogo zamogel naučiti. Po njih se bo zamoglo tudi rastlinoslovje za slovenske dežele pisati. K vsemu temu pa pride še niska cena, ker naročnina celih 6 zvezkov, ki bodo zaporedoma na svitlo prišli, ako se dovelj naročnikov oglasi, znese le 1 gold., ktera naj se g. izdatelju v Petrovaradin, ali pa vredništvu „Nović“ pošilja.

Pomenki o „Zori“ *).

O namenu i vrednosti tega dela se je že govorilo; jaz toraj pretresa ne bom ponavljal, le nekoliko dostaviti mislim. „Zora“ je namreč prevzela teško nalogo voditi Slavene po poti k občnemu slovstvenemu jeziku, ter v djanji kazati, kako se je treba pri tem ravnati. Nje početje najde veliko podpornikov, ki jih vabi nje imenitni namen, i nekaj najvažnejših mož je že na njeno stran stopilo. S tim se pripravlja slovenskemu slovstvu velika prememba, i naše moči, ki le jedine kaj premorejo, se začenjajo na dvoje deliti.

*) Zora, jugoslavenski zabavnik za godinu 1852, od R. Razlaga-a i Iv. Vinković-a.

Zato je treba, da o tem važnem predmetu kaj več govorimo, ter natanjko prevdarimo: je li pravi pot nastopljen, se je li vspeha nadjati, kam da pridemo, da se složno vsi pridružimo, ako bo domovju v korist, ali pa za časa odstopimo, ko bi se to delo prazno pokazalo. Temu pomenku tedaj naj bodo sledeče besede namenjene.

Sveti, ki smo jih zastran slovstvenega jezika doslej slišali, so dvojne verste. Nekteri velé, da bi neko narečje vzeli, ter potem na jednej podlagi nadaljno izobraževanje osnovali; drugi svetujejo jezik, ki bi bil složen iz vsih narečij, misleč, da bo le oni jezik slavenstva vreden, ki bo bogastvo vsih narečij v sebi združil.

Kteri teh svetov je bolji, ter bi se doseči dal, je drugod, se mi zdi, že razsojeno. Na Českem i Horvaškem so, ako po časnikih sodimo, pervega poterdili; pa tudi v naših listih so naj bolj iskušeni možje enako govorili. Da nismo še vsi v tem soglasni, zadržuje menda nektore prevelika, nektore premajhna ljubezen do slovenščine; prvi iščejo skerbno pota, kjer bi se svojega ne tvegali popolnoma; ti pa ne morejo časa dočakati, ko bi jih ne vezala več dolžnost slovenski pisati.

Jaz sim mnogo premišljal, ter včasi tudi poskušal, kako bi si mi Slaveni k občnemu jeziku pomagali, i naposled se mi je zdelo, da imajo vendar le tisti prav, ki terdijo, da ne dobimo slovstvenega jezika, ako nam ne požene korenin iz jednih tal, i mladik ne obrodí iz jednega debla. Le potem, ko bo terdna podlaga dana, je razvitek njegov mogoč; dokler ta ni položena, je pisati po vseslavensko to, kar na pesek zidati; trud i čas, na tako delo obrnjena, sta brez koristi zgubljena. Zatoraj mi je vselej žal ko knjigo te verste v roke dobim, posebno če je ko „Zora“ od sposobnih rok pisana, ker si mislim, ko bi bil ti trud drugače obrnjen, bi bil narod kaj od njega imel; tako sta pa pisatelj i bravec goljufana.

Zakaj tako sodim, bom skusil v kratkém razložiti. Najpred se praša: ali je že kadaj slovstveni jezik odtod postal, ko ga „Zora“ išče? Sosedje okoli nas, ki so nas v izobraženji prehiteli, nam bodo lahko povedali. Ali se je pri njih slovstveni jezik iz vsih narečij, ali samo iz jednega naredil? Prašajmo jih! Nemci nam odgovorijo, da je pri njih visoka nemščina nad družimi narečji, — Francozi, da je severni jezik nad južnem premagal, — na Laškem vidimo, da toskansko narečje, in na Ruskem, da velikorusščina gospoduje. Tako dalje popraševaje bi gotovo zvedili, da se je tudi drugod enako godilo. Če toraj pomislimo, da se zakoni narave ne menijo, da solnce, ki je našim sosedam sijalo, tudi nam sveti, i da bi se bila pri njih, ki so manjši od Slavenov, narečje lože v jedno stopila, kdo se bo nadjal, da se ima pri našem mnogoljudnem narodu zgoditi, kar pri manjših ni mogoče bilo?

Pomislimo na dalje, da se po različnih slovnica h na enkrat ravno tako piše, ko bi cerkev ali palačo po različnih obrisih zidali. Tudi vsak vidi, da bi nam nič pomagano ne bilo, ako bi se ko doslej tudi zanaprej po množnih slovnica h narečij pisalo. Preglejmo samo nektore besede. Južni Slaveni, postavim, pišemo: smo, jesmo; Čehi jsme; Poljaki jeste my; Rusi jesmy. Tukaj prašam „Zoro“: ali se bodo vse te oblike pisati smele? Po mojej misli ne. Tako tudi menim, da se ne smé naenkrat roka i ruka, ręka i rąka pisati. Mislim, da se tudi naenkrat ne more po česki i slovenski izgovarjati, ali stavek po poljski i ruski vezati. Kaj je te tedaj nasledek? Tako lahak se mi odgovor zdí, da se bojim prašati. Po dveh, treh ali čveterih slovnica h se tedaj ne more pisati, ampak le po jednej, — i to je, kar sim hotel reči.